

Foto: Herbert Wiggerman

Professionalisering van het jongerenwerk

Jongerenwerker moet voldoen aan steeds hogere eisen

Door Wil Fabri

De samenleving verwacht dat jongerenwerkers bijdragen aan het oplossen van ingewikkelde maatschappelijke problemen. Jongerenwerkers zelf hebben de ambitie om jongeren te begeleiden en daadwerkelijk te helpen. Om die ambitie waar te maken, moeten jongerenwerkers echter professioneler werken dan ze nu doen. Aan projecten om daaraan bij te dragen heeft het niet ontbroken. Een overzicht.

Van een professionele jongerenwerker mag minimaal verwacht worden dat hij methodisch werkt: hij heeft een helder beeld van het doel dat hij wil bereiken en de activiteiten die hij daarvoor inzet, en hij toetst of zijn handelen het beoogde resultaat oplevert. Dat laatste is echter in de praktijk lang niet altijd het geval.

Door de grote bezuinigingen in het welzijnswerk in de jaren tachtig is een groot aantal beroepskrachten op hbo-niveau vervangen door jongerenwerkers op mbo-niveau of zelfs zonder opleiding. Ook nu nog voeren ongediplomeerde werknemers jongerenwerkactiviteiten uit. Jongerenwerkers die deelnamen aan het onderzoek *Hoe houden jongerenwerkers hun vak bij?* van het Nederlands Jeugdinstituut (Fabri, 2007) bleken alles bij elkaar 31 verschillende opleidingen gevolgd te hebben. Naast de opleidingen die traditioneel jongerenwerkers opleveren, zoals pedagogiek en culturele en maatschappelijke vorming, bleken jongerenwerkers ook opgeleid te zijn tot makelaar, yogadocent, tropisch bosbouwer en financieel adviseur.

Tegelijkertijd neemt voor welzijnsinstellingen de urgentie toe om

kwalitatief goed jongerenwerk te leveren, zoals blijkt uit het feit dat gemeenten steeds meer overgaan tot aanbesteding van jongerenwerkactiviteiten vanwege onvrede met de traditionele aanbieders.

Uit het onderzoek *Jeugd- en jongerenwerk in Nederland. Huidige stand van zaken vanuit gemeentelijk perspectief* (Van Griensven, 2003) bleek dat gemeenten de functie jongerenwerk belangrijk vinden maar dat de werksoort laag in aanzien staat. Ambtenaren menen dat jongerenwerkers een gebrekkige opleiding hebben gevolgd, dat ze slecht begeleid en gecoacht worden, en dat er weinig afstemming plaatsvindt tussen werkers onderling. De Rekenkamer Stadsdelen Amsterdam constateerde in het recente onderzoek *Jeugdbeleid in Amsterdam. Vrijtijdsbesteding voor jongeren: de stadsdelen vergeleken* (Van Doorn e.a., 2008) dat ook de negen stadsdelen die aan het onderzoek deelnamen hoge verwachtingen hebben van het jongerenwerk. De Rekenkamer vroeg zich af of dat hoge ambitieniveau wel realistisch is. ‘Met de huidige kwaliteit van het jongerenwerk en de jongerenwerkers, gezien opleiding en beloning, kunnen deze hoge ambities maar moeilijk worden bereikt’, aldus het rapport.

Veel gemeenten en andere overheden zoeken naar instrumenten om de kwaliteit van ‘hun’ jongerenwerk te beoordelen en te verbeteren. Zo begon de gemeente Rotterdam een langdurig verbeteringstraject voor het jongerenwerk en heeft de gemeente Utrecht een visitatiecommissie gevraagd om de kwaliteit van het jongerenwerk te beoordelen en adviezen te geven voor verbeteringen.

Beroepsgroep

Ook de beroepsgroep zelf is zich bewust van de noodzaak om de kwaliteit te verbeteren, al dan niet door professionalisering. In *Hoe houden jongerenwerkers hun vak bij* (Fabri, 2007) zei 99 procent van de respondenten gemotiveerd te zijn om het vak bij te houden. Ook de deelname van honderden jongerenwerkers aan projecten zoals het *Landelijk ontwikkelingsproject jongerenwerk* – waarover later meer – geeft een indicatie van die bereidheid.

Dick Smit, voorzitter van de beroepsvereniging voor jongerenwerkers BV Jong, legt de nadruk niet zozeer op het verbeteren van de eigen kwaliteit, maar meer op het temperen van de verwachtingen van opdrachtgevers en publiek en het verduidelijken van waar het vak voor staat. In zijn openingsrede voor de *Dag van het Jongerenwerk* in 2007 zei hij: ‘We zijn een versnipperde en slecht georganiseerde beroepsgroep die daardoor moeilijk weerwoord kan geven aan de eisen die van hogerhand of derden aan ons gesteld worden. Niet ons

vak, onze oorspronkelijke doelstelling bepalen ons handelen, maar externe factoren. En wij proberen er dan het beste van te maken! We moeten nu eindelijk na twintig jaar de rollen omdraaien. We moeten duidelijk maken dat we een vak uitoefenen. Ons doel is jongeren te ondersteunen in hun ontwikkelingsproces naar volwassenheid, als onderdeel van hun sociale omgeving, zodat hun positie direct of op termijn verbetert.’

Dimensies van professionalisering

De mate van professionalisering van jongerenwerk is laag, aldus Marcel Spierts, docent en onderzoeker bij de opleiding CMV aan de hogescholen van Amsterdam en Den Haag (Spierts 2005). Hij baseert zijn constatering op de vijf dimensies van professionalisering van de Amerikaanse socioloog Eliot Freidson: de aanwezigheid van een *body of knowledge and skills* (de kennis die aan het handelen van de beroepsgroep ten grondslag ligt en de bijhorende methodieken), controle op de arbeidstaken, controle van de arbeidsmarkt, controle op opleiding en training, en een beroepsideologie, bestaande uit een beroepscode en een beroepsethiek.

Kennis

De vraag welke *body of knowledge* nodig is als kennisbasis voor jongerenwerk is niet eenvoudig te beantwoorden. Er is geen eenduidig beeld over wat het beroep inhoudt. De activiteiten zijn niet gebonden aan specifieke ruimtes en vaak niet aan vaste tijden; de relatie tussen gebruiker en professional is diffuser dan bijvoorbeeld die tussen leerling en onderwijzer, inhoud en doelen worden bepaald door beleidsmakers en managers; en er is nooit sprake van een eenduidige vraag en een eenduidig aanbod (Spierts, 2005). In de dagelijkse praktijk uit die vaagheid zich in een permanente discussie over de rol van de jongerenwerker bij openbare-ordeproblemen.

De definitie van jongerenwerk biedt wellicht aanknopingspunten om te bepalen welke kennis nodig is. Die definitie is in de afgelopen twintig jaar niet wezenlijk veranderd. In *Hoe houden jongerenwerkers hun vak bij?* is een definitie opgesteld, op basis van een literatuurstudie: jongerenwerk is gericht op (groepen) jongeren van 12 tot 23 jaar, organiseert activiteiten voor en met jongeren die voornamelijk in de vrije tijd uitgevoerd worden, en heeft een pedagogische én een maatschappelijke doelstelling (Fabri, 2007).

Uitgaande van deze definitie kan een reeks van vakgebieden tot de kennisbasis van het vak gerekend worden: ontwikkelingspsychologie, pedagogiek, sociale agogiek, groepsdynamica, sociale interventiekunde. Uit een enquête in hetzelfde onderzoek kwam naar voren dat jongerenwerkers zelf behoefte hebben aan kennis over de leefwereld van jongeren en over methodieken en projecten. Ook hierin zijn dezelfde disciplines te herkennen.

Lectoraten

De afgelopen jaren zijn bij diverse hogescholen lectoraten ontstaan die praktijkgericht onderzoek uitvoeren voor de sociale sector en het jongerenwerk. De kenniskring *Leefwerelden van Jeugd* van de Hogeschool INHolland heeft bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de invloed van jongeren op multifunctionele jongerencentra in Amsterdam. Het lectoraat *Opgroeien in de Stad* van de Hogeschool Rotterdam doet onder andere onderzoek naar jongeren en stedelijke vernieuwing en jongeren en sociale cohesie in de wijk. Een derde voorbeeld is het praktijkgericht onderzoekcentrum van de Hogeschool van Amsterdam en het Stedelijk Jongerenwerk, *Youth Spot*, dat onder andere de projecten *Methodiekbeschrijving- en ontwikkeling* en *Vakmanschap en professionele ontwikkeling* uitvoert. Deze lectoraten leveren zo een belangrijke bijdrage aan het opbouwen van een kennisbasis voor de sociale sector en het jongerenwerk.

Kwaliteitskringen

Naast de lectoraten met hun onderzoek zijn kwaliteitskringen van jongerenwerkers een middel om kennis van de praktijk te genereren. Die methode is toegepast in het *Landelijk ontwikkelingsproject jongerenwerk; innovatie en kwaliteit* (Lojik), een van de belangrijkste professionaliseringsactiviteiten voor het jongerenwerk van de afgelopen jaren. In dat project ontplooiden een aantal organisaties, waaronder de provinciale Centra voor Maatschappelijke Ontwikkeling (CMO's) en het Nederlands Jeugdinstituut, initiatieven rond methodiekontwikkeling, opleiding en scholing, imagoverbetering en de opzet van een beroepsvereniging.

De kwaliteitskringen zijn ingezet om de actuele stand van zaken van het jongerenwerk in kaart te brengen, waarbij ze allemaal gebruikmaakten van een door het Instituut Jeugd en Welzijn van de Vrije Universiteit opgesteld discussiestuk. Het resultaat was een arsenaal aan kennis, ervaringen en meningen van een groot aantal jongerenwerkers, dat uiteindelijk is verwerkt tot de publicatie *Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief* (Van Ginkel e.a., 2006).

De methodiek van de kwaliteitskringen blijkt zich uitstekend te

lenen voor het verzamelen van praktijkkennis die als basis kan dienen voor wetenschappelijk onderzoek dat de sector ten goede kan komen. Het Lojik heeft met de kwaliteitskringen een belangrijke impuls gegeven aan de verbetering van het jongerenwerk. Het heeft daarnaast nog een aantal andere resultaten opgeleverd, waaronder de oprichting van een beroepsvereniging.

Methodiekontwikkeling

In de jaren zeventig en tachtig is het jeugdbeleid gedecentraliseerd en kwam het jongerenwerk onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. Ook de landelijke organisaties van de verschillende werksoorten zijn in de loop van de jaren verdwenen. Sinds de omvorming van het werkontwikkelingsinstituut NIZW Jeugd naar het kennisinstituut Nederlands Jeugdinstuut in 2007 is er geen organisatie meer voor methodiekontwikkeling voor de jeugdsector. Toekomstige jongerenwerkers krijgen les in methodisch handelen en opleidingen gebruiken daarvoor methodische handboeken, maar er blijft behoefte aan moderne methodieken voor de praktijk van het jongerenwerk.

Hoewel er in de afgelopen twintig jaar ontelbare projecten voor jongeren hebben ‘gedraaid’, zijn de daarbij ontwikkelde interventies nauwelijks beschreven, laat staan dat er onderzoek is gedaan naar hun effectiviteit. De ontwikkeling van werken met effectief bevonden interventies is in andere sectoren veel verder gevorderd.

De Erkenningcommissie Jeugdinterventies toetst of interventies opgenomen kunnen worden in de databank Effectieve Jeugdinterventies. Tom van Yperen en Jan Willem Veerman (2008) hebben een kader opgesteld waarin het begrip effectiviteit is onderverdeeld in vijf niveaus. Niveau 0 staat voor werken met impliciete kennis; op niveau 1 staan goed beschreven interventies; op niveau 2 staan interventies met theoretische bewijskracht, die veelbelovend zijn; niveau 3 betreft interventies met voorlopige bewijskracht; en op niveau 4 staan interventies met causale bewijskracht die bewezen effectief zijn.

In de databank Effectieve Jeugdinterventies zijn nog nauwelijks interventies uit het welzijnswerk opgenomen, omdat ze nog niet afdoende beschreven zijn. Zouden er wel goede beschrijvingen zijn, dan zouden ze niveau 2 waarschijnlijk niet overstijgen.

Drie voorbeelden van wél beschreven methodieken zijn *Ambulant Jongerenwerk* van Stade Advies uit Utrecht (Schwarze, 2004), de Rotterdamse methodiek voor het jongerenwerk, opgesteld door Adviesbureau Van Montfoort (Elderman en Jansen, 2006) en *Jongerenwerk Brede school voortgezet onderwijs* van welzijnsorganisatie De Kij uit De-

venter. Een aanzet tot het toetsen van de effectiviteit van jongerenwerkinterventies is gedaan door De Kij, die de methode heeft beschreven en een onderzoek heeft laten uitvoeren naar voortijdig schoolverlaten in Deventer, om later de effectiviteit van *Jongerenwerk Brede school voorgezet onderwijs* te kunnen toetsen.

Het belang van het beschrijven en het toetsen van interventies op hun effectiviteit is niet onomstreden. Op een bijeenkomst van de jeugdadviseurs van de CMO's over dit onderwerp zag de helft van de aanwezigen geen heil in die ontwikkeling. De *Kenniskring tiener- en jongerenwerk* van het Nederlands Jeugdinstituut (zie hierna) wil geen eenzijdige nadruk op effectiviteit van interventies maar aandacht voor het totale functioneren van het jongerenwerk: de kwaliteit van de werker, de kwaliteit van de interventies en de kwaliteit van de organisatie.

Kenniskring tiener- en jongerenwerk

Een ander initiatief voor kennisverzameling ten behoeve van het jongerenwerk is de door het Nederlands Jeugdinstituut geïnitieerde *Kenniskring tiener- en jongerenwerk*. Aan die kenniskring nemen vertegenwoordigers deel van gemeenten, welzijnsorganisaties, jongerenwerkers, en onderzoekers. De kenniskring heeft zich de opdracht gesteld kennis over goed jongerenwerk bij elkaar te brengen: hoe zorg je voor een goed basisaanbod voor jongeren op lokaal niveau, welke goede specifieke interventies zijn er, wat zijn de succesfactoren van goed jongerenwerk en wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden.

De kenniskring kijkt ook naar interessante ontwikkelingen in het buitenland. Zij nodigde de directeur van de Engelse *National Youth Agency* (NYA) uit om iets te vertellen over het jongerenwerk in Engeland. De Engelse overheid heeft een duidelijke visie op het jongerenwerk en stelt harde resultaatverplichtingen aan de gemeenten. In elk kiesdistrict moet er een jongerencentrum zijn met een voor iedereen toegankelijk en breed gepubliceerd aanbod. Jongerenwerkers zijn verplicht om in multidisciplinaire teams samen te werken met onderwijs, criminaliteitspreventie en gezondheidszorg en preventie.

Jongerenwerkers zijn in Engeland ook aanzienlijk beter georganiseerd dan in Nederland. Er is een sterke beroepsvereniging en een vastgesteld curriculum voor het vak van de jongerenwerker, ondersteund door een aantal hulpmiddelen, maar zonder een voorgescreven methodiek. Er is een nationaal erkende kwaliteitsstandaard, een landelijke inspectie, en een systeem van collegiale toetsing.

Dat alles is onder andere mogelijk doordat het jongerenwerk een

eigen kennisinstituut heeft, de NYA. Hoewel er nog geen concrete resultaten bekend zijn van de Engelse manier van werken, zijn de ontwikkelingen daar interessant genoeg om te blijven volgen.

De belangrijkste opbrengst van de *Kenniskring tiener- en jongerenwerk* is het bij elkaar brengen van kennis uit de wetenschap en de praktijk. De kenniskring zal in 2009 de bevindingen uit haar bijeenkomsten publiceren.

Versterken van het beroep

Marcel Spierts vindt het versterken van het beroep van de jongerenwerker via twee van Freidsons dimensies, arbeidstaken en arbeidsmarkt, van ondergeschikt belang. Ze kunnen volgens hem zelfs negatief uitpakken (Spierts, 2005).

De beroepsvereniging voor jongerenwerkers die in het kader van het Lojik is opgericht, de BV Jong, heeft zich op dit terrein wel een aantal doelen gesteld. Zij heeft zich ingespannen om een door werkgevers, werknemers en opleidingen geaccepteerd beroepsprofiel te ontwikkelen als onderdeel van de Beroepenstructuur zorg en welzijn. Deze inspanningen hebben geresulteerd in het beroepsprofiel Jongerenwerker met dertien omschreven taken (zie kader op pagina 24), dat door alle partijen is gelegitimeerd. De Noordelijke Hogeschool Leeuwarden stelt momenteel een plan van aanpak op voor het implementeren van het profiel in de opleidingen. Het beroepsprofiel is eind januari aan minister André Rouvoet aangeboden.

Via het beroepsprofiel Jongerenwerker en het implementatieplan voor de opleidingen oefent de beroepsvereniging ook enige invloed uit op de opleidingen voor jongerenwerkers. De algemene tendens in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs in de laatste decennia was brede basisopleidingen te creëren met daarbinnen differentiaties voor de afstudeerfase (Hazekamp e.a., 1994; Hazekamp en Van der Zande, 1992). Hierop waren enkele uitzonderingen, zoals bij Landstede in Zwolle de opleiding tot randgroepjongerenwerker, die nog steeds bestaat.

Het lijkt er de laatste jaren op dat de praktijk meer behoefte heeft aan specifiek opgeleide jongerenwerkers, in plaats van breed inzetbare sociale beroepskrachten. Zowel in Amsterdam als in Rotterdam was behoefte aan specifiek opgeleide jongerenwerkers, die moeilijk te vinden waren. Daar zijn samenwerkingsverbanden ontstaan tussen opleidingen en welzijnsinstellingen om te zorgen voor een betere afstemming tussen opleiding en beroepspraktijk. Uit die samen-

Taken van jongerenwerkers volgens het beroepsprofiel

Cliëntgebonden taken

- Contacten opbouwen en onderhouden
- Signaleren
- Analyseren
- Ontwerpen
- Mogelijkheden creëren
- Animeren en stimuleren
- Participatie
- Begeleiden
- Doorverwijzen, bemiddelen en belangen behartigen
- Evalueren

Organisatiegebonden taken

- Bijdragen aan de organisatie
- Bijdragen aan beleidsontwikkeling

Professiegebonden taken

- Competenties ontwikkelen

werking zijn bij de roc's van Amsterdam en Rotterdam opleidingen voor jongerenwerkers op niveau 2 en 4 van het mbo ontstaan, die vooral jongeren uit de doelgroep opleiden, en bij de Hogeschool van Amsterdam de *minor* Jongerenwerk in de grote stad.

Ook in Zuid-Limburg is een dergelijke samenwerking ontstaan, onder de vlag van het Lojik. Tussen september 2004 en juni 2007 is het project *Kwaliteitsimpuls Professioneel Jongerenwerk Zuid-Limburg* uitgevoerd, waarbinnen de Limburgse kwaliteitskringen van jongerenwerkers en de Hogeschool Zuyd samen werken aan een *minor* Jongerenwerk voor de opleiding Social work.

Ook wil de beroepsvereniging een beroepscode opstellen. Jongerenwerkers hebben geen beroepscode of vastgelegde beroepsethiek zoals maatschappelijk werkers en opbouwwerkers, terwijl ze regelmatig voor ethische dilemma's staan. Tijdens discussies in de kwaliteitskringen en op landelijke jongerenwerkconferenties komen ze veelvuldig aan de orde. Er waren bijvoorbeeld heftige discussies over de wenselijkheid van aangifte doen bij de politie als jongerenwerkers getuige zijn van criminele handelingen. Sommige jongerenwerkers waren bang dat zij het vertrouwen van de jongeren zouden kwijtraan als ze aangifte deden.

Discussiëren over ethische kwesties is zinvol, ook los van de vraag of het opstellen van een beroepscode leidt tot meer aanzien en invloed voor het beroep. De verspreiding van de uitkomsten van die discussies, in welke vorm dan ook, kan bijdragen aan meer duidelijkheid over het vak en waar dat voor staat. Wellicht is het opstellen van richtlijnen daarvoor een geëigende vorm. In richtlijnen worden aanbevelingen, adviezen en handelingsinstructies vastgelegd die de beroepsuitoefenaar kunnen ondersteunen.

Zoals blijkt uit het overzicht heeft het niet ontbroken aan initiatieven ter professionalisering van het jongerenwerk, zodat het meer kan bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke problemen van en met jongeren. Er is echter meer nodig, niet in de laatste plaats onderzoek naar de kennisbehoefte van jongerenwerkers, hun leidinggevend en de diverse overheden. Ook de vertaling van bestaande kennis uit verschillende vakgebieden naar de alledaagse praktijk van het jongerenwerk is noodzakelijk, naast een overzicht van huidige activiteiten van universiteiten, hogescholen en onafhankelijke onderzoeksinstituten, en uitwisseling en afstemming tussen die instellingen. Ook het beschrijven en toetsen van methodieken en interventies zou de professionalisering van jongerenwerkers en de sector als geheel ten goede komen. Het Nederlands Jeugdinstituut zal daaraan bijdragen door samen met de overheid en organisaties in de praktijk te werken aan systematische kennisverzameling voor de pedagogische basisvoorzieningen, waaronder het jongerenwerk. Het zal daarin aandacht besteden aan de verhoging van de kwaliteit van instrumenten en interventies, de professionalisering van beroepskrachten en de verhoging van de kwaliteit van het stelsel.

Handige websites

www.nji.nl
www.jongerenwerker.nl
www.jeugdenjongerenwerk.nl
www.jip.org/prof/platform/literatuur.htm
www.jongerenwerkzuidlimburg.nl
www.opgroeien.rotterdam.nl

Verder lezen

- Dam, C. van & Zwikker, N. (2008). *Jongerenwerker*. Utrecht, MOVISIE. Te downloaden via www.movisie.nl > Mens en organisatie > Beroepsontwikkeling > Competentieprofielen > Welke profielen zijn er al? > Jeugd en jongeren.
- Doorn, M. van, Groot, J. de, Leuken, J. van & Wiel, D. van der (2008). *Jeugdbeleid in Amsterdam. Vrijtijdsbesteding voor jongeren: de stadsdelen vergeleken*. Amsterdam, Rekenkamer Stadsdelen Amsterdam. Te downloaden via www.rekenkamer.amsterdam.nl > Publicaties.
- Elderman, E. & Jansen, P. (2006). *Het Rotterdamse Jongerenwerk. Functies, kerntaken, competenties, methoden*. Woerden, Adviesbureau Van Montfoort. Te downloaden via www.vanmontfoort.nl > Publicaties & Folders > Rapporten.
- Fabri, W. (2007). *Hoe houden jongerenwerkers hun vak bij? Onderzoek naar de professionalisering van jongerenwerkers*. Utrecht, Nederlands Jeugdinstituut. Te downloaden via www.nji.nl > Producten > Publicaties bestellen en downloaden > Jeugdwelzijnswerk.
- Ginkel, F. van, Veenbaas, R., Noorda, J. & Fabri, W., red. (2006). *Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief*. Utrecht/Amsterdam, NIZW Jeugd/SWP.
- Griensven, R. van & Smeets, K. (2003). *Jeugd- en jongerenwerk in Nederland. Huidige stand van zaken vanuit gemeentelijk perspectief*. Den Haag, SGBO. Te downloaden via www.nicis.nl.
- Hazekamp, J.L. & Zande, I. van der (1992). *Het jongerenwerk in hoofdlijnen*, Amsterdam, Balans.
- Hazekamp, J.L., Leenders, A., Valkestijn, M. & Verwer, M. (1994) *Sociaal-cultureel jeugdwerk. Stand van zaken en perspectieven*. Utrecht, NIZW.
- Schwarze, K. & Woudenberg, S. van (2004). *Zoek jongeren op waar ze te vinden zijn. Methodiekbeschrijving voor ambulante jongerenwerk*. Utrecht, Stads Advies.
- Spierts, M. (2005). Een derde weg voor de sociaal-culturele beroepen. *Tijdschrift voor sociale interventie*, jaargang 14, nummer 1, pagina 13-22.
- Spierts, M. & Vliet, P. van (2008). Goed jongerenwerk. Aansprekend en assertief. In: *Goed werk. Verkenningen van normatieve professionalisering*. Amsterdam, Humanistics University Press. ISBN 978 90 6665 898 1.
- Yperen, T.A. van en Veerman J.W., red. (2008) *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek onderzoek in de jeugdzorg*. Delft, Eburon.

Wil Fabri heeft tussen 2000 en 2008 gewerkt aan diverse projecten voor het jongerenwerk. Momenteel werkt ze bij de gemeente Leiden. Reacties naar aanleiding van dit artikel kunt u richten aan m.valkestijn@nji.nl.